“La llengua estableix relacions entre l’espai físic i l’espai com a metàfora”

Entrevista als editors del llibre ‘Ouranós-Gaia’

D’esquerra a dreta, Rodà, Reig, Carruesco,

Jufresa i Miralles. Hi falta Gemma Fortea.

“La llengua estableix relacions entre l’espai físic i l’espai com a metàfora”

S’acaba de presentar el llibre *Ouranós-Gaia. L’espai a Grècia III: anomenar l’espai*, que aplega les aportacions del III Col·loqui internacional sobre la concepció de l’espai a Grècia Cel i Terra: anomenar l’espai a Grècia, coorganitzat per la Societat Catalana d’Estudis Clàssics (filial de l’Institut d’Estudis Catalans) i l’ICAC el 2010.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

Parlem amb els editors del volum, que són els membres del projecte de recerca “L’espai tal com el veien i el pensaven els grecs”: Montserrat Jufresa (Universitat de Barcelona/SCEC), Montserrat Reig (Universitat de Barcelona), Jesús Carruesco (Universitat Rovira i Virgili/ICAC), Gemma Fortea (ICAC), Roger Miralles (Universitat Rovira i Virgili) i Isabel Rodà (Universitat Autònoma de Barcelona/ICAC).

El llibre és el número 27 de la col·lecció

Documenta de l’ICAC.

Com definiríeu el llibre?

És un llibre divers, que respon a una visió interdisciplinària i des de diferents prespectives del que ha estat el tema dels tres col·loquis i els tres volums resultants: la concepció de l’espai a Grècia. Aquest últim llibre posa èmfasi en les diferents denominacions de l’espai, o sigui, la relació entre la llengua i l’espai.

Per exemple?

Des de la iconografia, Vasiliki Zachari es fixa en la representació de l'altar, en les lletres que designen l'altar però també tot el que s'hi relaciona, que va més enllà de l'altar com a objecte. Des de la filosofia, Daniel Delattre estudia els termes amb què l'espai és concebut pels epicuris, tenint com a pilar la dicotomia proximitat/llunyania.

Sembla molt abstracte.

No tant. En un altre article, també des de la filosofia i alhora l'astronomia, Joëlle Delattre parla dels noms dels planetes, per què són els que són. O sigui que parla de l'espai del cosmos, un espai poblat per una sèrie de noms llatins de déus.

L'espai ho és tot!

Sí, fins i tot hi ha l'espai retòric, del qual parla Francisco David Corrales. Descriu com el llenguatge es converteix en espai, analitzant la *Retòrica* d'Aristòtil. El llenguatge és "espacializat", s'organitza a la manera d'un espai: crea límits, fa fronteres; té vies, eixos, recorreguts; defineix, anomena; construeix espais connotats…

Com ara.

Sí. Maite Clavo se centra en l'*Erecteu* d'Eurípides, de com els espais mítics es projecten sobre espais físics i esdevenen simbòlics. Atenes ho fa molt i, salvant les distàncies, és un fenomen molt proper a la idea actual de crear identitat col·lectiva a través d'espais simbòlics, com ara la muntanya de Montserrat pels catalans.

Montserrat Jufresa i Isabel Rodà a l'IEC.

També hi ha articles des del punt de vista de l'arqueologia.

Sí, dos: de Jean-Claude Decourt i Stefano Vassallo. Decourt parla d'Àtrax, una ciutat de Tessàlia. Fa lligar les dades arqueològiques amb les fonts epigràfiques per esbrinar les diferents denominacions del territori i la part urbana d'aquesta ciutat tan poc coneguda.

I Stefano Vassallo?

Se centra en una troballa arqueològica molt important: les restes de la catàstrofe de la batalla d'Himera, a la costa nord de Sicília, al segle V aC. Persones enterrades d'urgència, projectils, llances, cavalls… Espectacular. Ja quan hi va haver el **congrés**, el 2010, va ser una sort que ens ho vingués a explicar.

Què destacaríeu dels altres articles?

Són igualment interessants els escrits de Paloma Cabrera i Francesca Mestre. Cabrera parla de la construcció simbòlica de l'espai de la mort en la iconografia, en què es veu que el

templet va més enllà de l'espai físic, i és un espai transfronterer entre dos mons. Mestre aborda la definició identitària de la Grècia hel·lènica a partir de la descripció d'imatges que fa un autor tardà com Filòstrat.

El llibre també inclou tres presentacions de grups de recerca.

Sí. En el primer volum, ***Topos-Chôra***, hi havia tres articles dedicats a la memòria de Jean-Pierre Vernant i de Pierre Vidal-Naquet, autors de referència per entendre la cultura grega des d'una perspectiva antropològica, que és la que hem volgut fer nostra. Ara amb l'últim volum hem tancat amb tres articles que presenten tres grups de recerca europeus que estan en la mateixa línia metodològica.

Els tres volums sobre l'espai a Grècia,

publicats entre el 2010 i el 2013.

Un és el vostre, "L'espai tal com el veien i el pensaven els grecs". Cap a on enfocareu la recerca, a partir d'ara?

El tema no ens l'hem pas acabat, i hi ha diverses vies obertes que continuaran, com la **coralitat**. També la iconografia: ens interessa a partir de l'espai de la imatge, la relació relació entre el dins i el fora, per exemple els jocs en què la imatge surt del marc, els mecanismes per establir emmirallaments (*mise en abyme*), etc.

Quina aportació diríeu que heu fet al tema de l'espai a Grècia?

Sens dubte, l'element interdisciplinari. L'espai a Grècia no s'entén si no és abordant-lo des de diferents punts de vista. L'espai és dinàmic, està en procés constant de redefinició d'acord amb el context cultural. No és estàtic, predefinit, fixat. I això lliga amb l'oralitat i l'escriptura.

Per què?

Com tot el que és dit i repetit, va variant. Passa igual amb les formes rituals, que són prèvies a la constitució d'un lloc monumentalitzat. Tot això ja havia sortit en l'obra d'autors com Vernant i Vidal-Naquet, però aquí s'hi ha donat molt més gruix argumental. De fet, el fil conductor dels tres volums ha estat com la llengua estableix relacions entre l'espai físic i l'espai com a metàfora organitzadora de jerarquies socials, de forces divines, etc.

Text i fotos de Carme Badia i Puig

Gener del 2014

Més informació

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

“La coralitat articula l’espai de l’antiga Grècia”, entrevista a Jesús Carruesco

“La separació entre homes i animals en la cultura grega és menys definida que en el cristianisme”, entrevista a Montserrat Jufresa i Montserrat Reig arran de la publicació del segon volum sobre l’espai a Grècia, **Ta zôia**.